

Rýchlosť trestného konania a dokazovanie

Kurilovská, L.*

Šišulák, S.**

KURILOVSKÁ, L., ŠIŠULÁK, S.: Rýchlosť trestného konania a dokazovanie. Právny obzor, 105, 2022, č. 6, s. 507 – 521. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2022.6.04>

Speed of criminal proceedings and evidence. The paper deals with the issue of evidence in the pre-trial procedure and the application of the basic principles relating to the taking of evidence in the conditions of the Slovak Republic. Authors summarized the most important basic principles applicable to evidence, pointing out their considerable importance.

Key words: criminal procedure, evidence, accused, presumption of innocence, principles, court

Úvod

Problematika dokazovania v prípravnom konaní sa považuje z hľadiska trestného práva za veľmi významnú a aktuálnu. Spolu s rozhodovaním je dokazovanie najdôležitejšou a najvýznamnejšou procesnou činnosťou orgánov činných v trestnom konaní, a ako také si bezpodmienečne zasluhuje stálu pozornosť. V zmysle súčasnej trestnoprávnej úpravy leží ťažisko dokazovania v konaní pred súdom, avšak nedá sa opomenúť ani dôležitosť procesu dokazovania v prípravnom konaní. Prípravné konanie totiž ako úvodná časť celého trestného procesu do značnej miery ovplyvňuje nielen samotný jeho priebeh, ale v konečnom dôsledku aj výsledok trestného konania ako celku. A tu považujeme za vhodné uviesť, že ak dôjde zo strany orgánov činných v trestnom konaní k nedbalému či nedôslednému vykonaniu úkonov v rámci prípravného konania, spravidla také chyby nemožno napraviť už ani v neskorších fázach procesu.¹

1. Dokazovanie

Dokazovanie je nielen v samotnom konaní pred súdom významnou, nevyhnutnou a nenahraditeľnou procesnou činnosťou, ktorá „je popri rozhodovaní najdôležitejšou procesnou činnosťou orgánov činných v trestnom konaní, pretože umožňuje zistiť skutkový základ pre ich rozhodovanie a pre ďalší postup tak, aby mohol byť splnený účel trestného konania“². Účelom trestného konania (t. j. spravodlivé potrestanie páchateľov pri súčasnom rešpektovaní základných práv a slobôd)³ je:

* Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD., Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky.

** Doc. Ing. Stanislav Šišulák, PhD., Akadémia Policajného zboru v Bratislave.

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-19-0102. Efektívnosť prípravného konania – skúmanie, hodnotenie, kritériá a vplyv legislatívnych zmien.

² FRYŠTÁK, M. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 1.

³ MOZNER F. a kol. Spoločné vyhlásenie – Zákonnosť a efektívnosť trestného konania. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/detail-aktuality/back_to_page/pravnicka-fakulta-uk/article/zakonnost-a-efektivita-trestneho-konania-s-dorazom-na-pripravne-konanie-spolocene-vyhlas/ [30. 6. 2022].

1. Účinný boj proti trestnej činnosti a spravodlivé potrestanie jej páchatel'ov je možné dosahovať výlučne zákonnými prostriedkami, a to pri plnom rešpektovaní základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb. Každý pokus uplatňovať v trestnom práve prístup „účel svätí prostriedky“ musí byť odmietnutý ako neakceptovateľný a nezlučiteľný s princípmi demokratického a právneho štátu.
2. Nevyhnutným predpokladom spravodlivého trestného procesu je, aby každé relevantné podozrenie zo zneužitia inštitútov trestného konania, osobitne väzby ako zaisťovacieho prostriedku, bolo spoľahlivo vyšetrené.
3. Štát, reprezentovaný predovšetkým zákonodarnou a výkonnou mocou, je povinný vytvárať orgánom činným v trestnom konaní, súdom i obhajcom taký zákonný rámec pre ich pôsobenie, aby bolo možné viesť trestné konanie efektívne, avšak nikdy nie na úkor znižovania základných práv a slobôd garantovaných Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými dohovormi. Súčasťou účinnej ochrany práv zároveň musí byť aj dôsledné rešpektovanie nielen autonómneho postavenia orgánov činných v trestnom konaní, nezávislosti súdov a sudcov, ale i nezávislého výkonu advokátskeho povolania a nezávislosti advokátskeho stavu.
4. Trestné právo ako celok i jeho jednotlivé inštitúty je potrebné uplatňovať s ohľadom na princíp *ultima ratio* a jednotlivé zásahy do základných práv a slobôd musia byť realizované len v naozaj nevyhnutnom rozsahu na dosiahnutie účelu trestného konania. V konkrétnostiach ide o rešpektovanie aj (no nielen) týchto pravidiel:
 - a) Náležité odôvodnenie rozhodnutí orgánov prípravného konania, ktoré dáva odpoveď na všetky pre rozhodnutie relevantné otázky.
 - b) Orgány činné v trestnom konaní (OČTK) si musia plne uvedomiť svoju skutočnú úlohu, ktorou je podľa § 2 ods. 10 štvrtá veta Trestného poriadku s rovnakou starostlivosťou objasňovať okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávať dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie. Rezignovanie na plnenie tejto povinnosti môže viesť (a spravidla aj vedie) k deformáciám pri presadzovaní spravodlivosti prostredníctvom trestného konania.
5. Každé trestné konanie môže byť predmetom otvorenej verejnej diskusie a aj legítimnej kritiky. Napriek tomu je potrebné dôrazne odmietnuť akékoľvek neprimerané a dehonestujúce útoky voči sudcom, prokurátorom, policajtom, ale i advokátom. Demokratická spoločnosť musí rešpektovať slobodu prejavu, no súčasťou jej fungovania musí byť aj základný rešpekt voči justičným orgánom a ochrana ich predstaviteľov pred neprimeranými atakmi (najmä od predstaviteľov iných zložiek štátnej moci), ktoré môžu byť až prostriedkom neprípustného nátlaku na ich rozhodovanie, respektíve výkon ich povolania.

Proces dokazovania je potrebné prakticky vykonávať sústavne v priebehu celého trestného konania, a teda nielen v samotnom konaní pred súdom, pretože vo všetkých jeho fázach musia orgány činné v trestnom konaní vyhodnocovať zaistené dôkazy, rovnako ako legitímnosť procesu ich zaistenia. Posudzovať skutok alebo iné právne významné skutočnosti totiž nemusí len súd, ale, samozrejme, aj prokurátor či policajný orgán, ktorí rovnako v rámci konaných trestných konaní vydávajú svoje rozhodnutia – či už rozhodnutie meritórne, tak aj rozhodnutie o čiastkových úkonoch či postupoch. Pretože orgán činný v trestnom konaní v rámci trestného konania meritórne rozhoduje o udalostiach, ku ktorým jednak došlo v minulosti a jednak nebol ich priamym pozorovateľom či účastníkom, rekonštruuje ich práve dokazovaním, teda za pomoci iných, sprostredkujúcich dôkazov.⁴

„Význam dokazovania spočíva predovšetkým v tom, že ide o jedinú cestu, ktorú si orgány činné v trestnom konaní môžu a musia obstarat' ako skutkový podklad pre svoje rozhodnutie.“⁵ Bez riadne a legitímne vykonaného dokazovania by v konanom trestnom konaní nemohlo dôjsť k dostatočnému zisteniu a objasneniu všetkých právne významných skutočností, ktorých sú nevyhnutné k zaručeniu spravodlivého procesu aj rozhodnutia.

Základnú právnu úpravu dokazovania vymedzuje zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, a to v šiestej hlave. Trestný poriadok potom, samozrejme, aj v ďalších svojich ustanoveniach bližšie a konkrétnejšie upravuje problematiku dokazovania v rámci jednotlivých fáz trestného konania, ako aj ďalšiu problematiku s dokazovaním súvisiacu.

Problematika dokazovania je priamo či nepriamo regulovaná aj ďalšími právnymi normami (napríklad Listinou základných práv a slobôd, zákonom č. 757/2004 Z. z. o súdoch v znení neskorších predpisov a pod.) a rovnako judikatúrou, zloženou z rozhodnutí ústavného súdu či súdov všeobecných. Okrem týchto „vnútroštátnych“ prameňov je však nevyhnutné rovnako spomenúť aj existenciu prameňov medzinárodných, ktorými je Slovenská republika viazaná. Ide najmä o Európsky dohovor o ochrane ľudských práv či o rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva.

Dokazovanie v trestnom konaní je zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu, ktorého úlohou je poznanie všetkých podstatných skutočností dôležitých pre ďalší postup konania a v konečnej fáze aj pre rozhodnutie. Dokazovanie teda umožňuje získať relevantné informácie, ktoré sú dôležité pre posúdenie skutkového deja, ktorý sa odohral v minulosti. Dokazovanie možno tiež charakterizovať ako poznávací proces, v ktorom sa uplatňujú určité špecifické zásady:

- dôkazy sa nesmú získať spôsobom, ktorý by bol v rozpore s Trestným poriadkom;
- dôkazy nemôžu byť získané násilím, hrozbou či už psychického alebo fyzického násilia a ani donútením;

⁴ FENIK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 343.

⁵ FRYŠTÁK, M. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 1.

- dôkaz, ktorý by sa získal donútením, nesmie byť použitý v konaní (platí, že tento dôkaz je absolútne neúčinný) – je možné ho použiť len proti tej osobe, ktorá takúto hrozbu či donútenie použila;
- dôkazy môžu obstarávať aj strany na vlastné náklady, nik nemusí usvedčovať sám seba – obvinený nemusí vypovedať a nesmie byť nútený vypovedať ako svedok.

2. Základné zásady dokazovania v prípravnom konaní

Nevyhnutným predpokladom na zaistenie a zaručenie spravodlivého a zákonného procesu je, že pri ňom bude vo všetkých jeho fázach postupované celkom v súlade so základnými právnymi zásadami, ktoré v prípade trestného práva stanovuje najmä Trestný poriadok. Súčasne však nesmieme zabúdať ani na efektívnosť trestného konania, keď pod týmto pojmom si môžeme predstaviť určitú účinnosť, prípadne mieru využitia alebo spôsobilosť vyvolávať žiaduce alebo nežiaduce následky.⁶

V rámci základných zásad trestného konania rozlišujeme aj zásady, ktoré sa prioritne viažu na proces dokazovania. Medzi **zásady dokazovania** v trestnom konaní patria:⁷

- vyhľadávacia zásada,
- zásada prezumpcie nevinu,
- zásada bezprostrednosti a ústnosti,
- zásada voľného hodnotenia dôkazov,
- zásada zistenia skutkového stavu vecí bez dôvodných pochybností.

*„Základné zásady trestného konania sú určité právne princípy, vedúce právne ideí, ktorými je ovládané trestné konanie. V dôsledku svojej povahy sú základom, na ktorom je vybudovaná organizácia trestného konania a úprava činnosti jeho orgánov.“*⁸ Nie je nimi však len vystihovaná podstata trestného konania. Základné zásady rovnako napomáhajú pri pochopení jednotlivých inštitútov Trestného poriadku, rovnako ako pri pochopení jeho zmyslu ako celku. Znalosť právnej úpravy vymedzených základných zásad napomáha správne mu výkladu aj aplikácii jednotlivých ustanovení Trestného poriadku.⁹

Zásada zákonnosti zakotvená v ustanovení § 2 ods. 1 Trestného poriadku ustanovuje, že nikto nemôže byť stíhaný ako obvinený inak než zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje tento zákon. V tejto súvislosti poukazujeme na ustanovenie § 2 ods. 12, v rámci ktorého je upravená zásada voľného hodnotenia dôkazov, obsahom ktorej je okrem iného i ustanovenie, že orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom.

Podľa nášho názoru je práve problematika zákonného získania dôkazu limitujúcou pri uplatňovaní niektorých práv subjektov trestného konania, ako aj dôvodom vysokej latencie niektorých druhov trestnej činnosti.

⁶ ČENTÉŠ, J., VOJTUŠ, F. Efektívnosť práva a prístupy k jej skúmaniu. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 37.

⁷ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava : Iura Edition, s. 422.

⁸ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 5. aktual. a dopl. vyd., s. 121.

⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 6. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 14.

V teórii je spornou najmä problematika nezákonne získaného dôkazu v prospech obvineného, t. j. ospravedlňujúceho dôkazu. Keďže nezákonne získaný dôkaz nie je v trestnom konaní prípustný (či už v prospech alebo neprospech obvineného), vyvstáva otázka, ako sa majú OČTK a sudy vysporiadať so skutočnosťou, ak práve nezákonne získaný dôkaz, na ktorý nesmú z uvedeného dôvodu v trestnom konaní prihliadať, je jediným ospravedlňujúcim dôkazom (napríklad v prípade, ak tretia osoba nezákonne získa zvukový záznam svedčiaci o skutočnosti, že iná osoba spáchala násilný trestný čin)?

V súčasnosti nie je možné uvedený dôkaz pripustiť na základe čoho vyvstáva ďalšia otázka. Ako majú OČTK a sudy rozhodovať v trestnom konaní a vo veci samej, keď nie sú schopné zákonným spôsobom zaobstarať dôkaz v prospech obvineného? Majú postupovať formálne a odsúdiť obvineného?

V zmysle zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu *spravodlivé rozhodnutie*.

Za spravodlivé rozhodnutie možno bezpochyby považovať také rozhodnutie konajúcich orgánov, ktoré zodpovedá dokazovanej skutočnosti. Ako však dospieť k spravodlivému rozhodnutiu, ak konajúci orgán nemá k dispozícii podklad umožňujúci spravodlivo rozhodnúť?

Vychádzajúc zo zásady prezumpcie neviny platí pravidlo, že nedokázaná vina sa posudzuje ako dokázaná nevina. To však nie je možné v prípade, ak všetky zákonne obstarané dôkazy jednotlivo, ale aj vo vzájomnom súhrne nevyvolávajú pochybnosť o vine obvineného. V tejto súvislosti nie je možné aplikovať ani pravidlo *in dubio pro reo*.

Niektorí autori¹⁰ poukazujú na zákonnú úpravu zásady primeranosti a zdržanlivosti, ako aj na zásadu zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností, zásadu spravodlivosti trestného konania, ktoré by mohli do istej miery odôvodniť pripustenie nezákonne získaného dôkazu v trestnom konaní, však len v prospech obvineného za účelom spravodlivého trestného konania.

Uvedená situácia by ale nevyriešila problematiku latentnej trestnej činnosti. V niektorých prípadoch poškodení neoznamujú trestnú činnosť práve z dôvodu absencie zákonne získaného dôkazu, ktorý by preukázal ich tvrdenia (napríklad pri trestnom čine vyhrážania).

V súvislosti s problematikou obstarania dôkazov v prospech obvineného by sme radi poukázali aj na zásadu kontradiktórnosti trestného konania. V zmysle uvedenej zásady dokazovanie riadi súd, ktorý však výsluch obžalovaného, svedkov, poškodeného a znalcov spravidla ponecháva stranám, najprv tej, ktorá dôkaz navrhla či obstarala, pričom strany majú právo zabezpečiť dôkaz, ktorý navrhli. Avšak obvinený, ani obhajca nie sú oprávnení zabezpečiť určité druhy dôkazných prostriedkov, ani zisťovať určité dôkazné prostriedky, keďže nemajú dostatočné oprávnenia na ich zisťovanie a zabezpečovanie.

¹⁰ BURDA, E. Nezákonne získaný dôkaz v prospech obvineného. In *Teoretické a praktické problémy dokazovania*. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. 12. 2008, Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 28-29.

Napríklad v prípade svedkov je povinnosťou obhajcu označiť dôkazy, ktoré vinu obvineného vylučujú alebo zmierňujú. Avšak komunikácia obhajcu so svedkami pred ich výsluchom v trestnom konaní je problematická, keďže hrozí situácia, že bude obvinený alebo jeho obhajca obvinený z nátlaku, navádzania na krivú výpoveď a podobne. Okrem uvedeného vypočutie svedka pred vykonaním procesného úkonu môže spôsobiť, že OČTK a súd spochybnia hodnovernosť predmetného dôkazného prostriedku.

Taktiež napríklad v prípade zabezpečenia iných druhov dôkazných prostriedkov (napríklad informácie, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva) nie sú obvinený ani obhajca oprávnení na ich zabezpečenie.

Taktiež zákon jasne nestanovuje, ktoré dôkazné prostriedky môže obvinený a jeho obhajca zabezpečiť sám.

V rôznych právnych diskusiách sa taktiež objavujú otázky, či môže obhajca už v prípravnom konaní vypočuť poškodeného, znalca, vykonať rekonštrukciu, rekogníciu a podobne.

Z uvedeného dôvodu nie je možné súhlasiť s tým, že strany v trestnom konaní majú v trestnom konaní rovné postavenie, a to najmä v prípravnom konaní.

3. Vyhľadávacia zásada

Vyhľadávacia zásada je vyjadrená v § 2 ods. 10 Trestného poriadku, v ktorého zmysle *„orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti.“*

V trestnom konaní v časti predsúdneho konania dôkazné bremeno spočíva na orgánoch činných v trestnom konaní. Orgány činné v trestnom konaní sú povinné z úradnej povinnosti vyhľadávať dôkazy svedčiace v neprospech ako aj v prospech osoby, proti ktorej sa vedie trestné stíhanie. Policajt a prokurátor sú povinní zabezpečovať všetky dôkazy tak, aby nebolo pochyb, že sa skutok stal, že vykazuje znaky trestného činu, a že obvinenú osobu možno postaviť pred súd alebo v súlade s Trestným poriadkom iným spôsobom meritórne rozhodnúť.

V prípravnom konaní sa táto zásada odzrkadľuje v § 201 ods. 2 a 4 Trestného poriadku *„policajt postupuje vo vyšetrovaní alebo v skrátanom vyšetrovaní tak, aby čo najrýchlejšie zadovážil podklady na objasnenie skutku v rozsahu potrebnom na posúdenie prípadu a zistenie páchatela trestného činu. Policajt zadovážuje dôkazy bez ohľadu na to, či svedčia v prospech alebo v neprospech obvineného.“*

Vyhľadávacia zásada sa premieta aj do konania pred súdom. Súd má totiž takisto povinnosť zistiť skutkový stav bez dôvodných pochybností, a teda je povinný zadovážiť si potrebné dôkazy na rozhodnutie aj v prípade, že mu ich strany nepredložili. Túto povinnosť aj vo vzťahu k súdu možno vyvodiť prioritne z účelu Trestného poriadku vymedzeného v ustanovení § 1, kde je uvedené, že upravuje *„postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby boli trestné činy náležite zistené.“* Tomu zodpovedá jednak

možnosť a v tejto súvislosti aj povinnosť súdu vykonať aj stranami nenavrhnuté dôkazy. Rovnako má povinnosť odvolací súd zrušiť napadnutý rozsudok, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, boli porušené ustanovenia, ktorými sa má zabezpečiť objasnenie veci alebo ak sú jeho skutkové zistenia nejasné alebo neúplné, respektíve ak vzniknú pochybnosti o správnosti skutkových zistení [§ 321 ods. 1 písm. a), b), c) Trestného poriadku]. Súd je teda v záujme spravodlivého rozhodnutia a zodpovednosti za svoje rozhodnutie, ktorých sa nemôže ani v podmienkach kontradiktórneho trestného konania zbaviť, oprávnený a aj povinný dokazovanie v potrebnom rozsahu sám doplniť. V žiadnom prípade však nemôže nahrádzať činnosť orgánov činných v trestnom konaní.

Obvinený nie je povinný dokazovať svoju nevinu a má právo nevypovedať. Avšak obvinený má právo navrhovať a predkladať dôkazy a uvádzať aj ďalšie skutočnosti na podporu svojich tvrdení, a to sám alebo prostredníctvom svojho obhajcu. Keďže primárne je táto činnosť zverená na zodpovednosť orgánom činným v trestnom konaní, v prípade, že obvinený úspešne obhájil svoju nevinu, má právo na úhradu účelne vynaložených nákladov na dôkazy od štátu (§ 119 ods. 3 Trestného poriadku). Právo obstarávať dôkazy majú aj ostatné strany (§ 2 ods. 10 Trestného poriadku).

4. Zásada zistenia skutkového stavu veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti

V zmysle § 2 ods. 10 Trestného poriadku „orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie“.

Trestnú vec je potrebné objasniť tak, aby sa náležite zistili všetky okolnosti, ktoré treba v rámci trestného konania dokazovať podľa § 119 ods. 1 Trestného poriadku. Slovo „náležite“ možno chápať tak, že v každom štádiu trestného konania sa vyžaduje iná miera a hĺbka zistenia skutkového stavu, teda že skutkový stav sa zisťuje „so zreteľom na potreby konkrétneho procesného štádia“.¹¹ Táto skutočnosť je ďalej vyjadrená tým, že skutkový stav sa zisťuje v rozsahu, ktorý príslušný orgán činný v trestnom konaní potrebuje pre svoje rozhodnutie. Z tohto vyplýva, že na jednotlivé rozhodnutie v trestnom konaní sa vyžaduje rozličné penzum dôkazov: napr. na vznesenie obvinenia postačuje dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba (§ 206 ods. 1 Trestného poriadku). Na podanie obžaloby musia výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňovať postavenie obvineného pred súd (§ 234 ods. 1 Trestného poriadku), t. j. prokurátor musí mať objasnené okolnosti prípadu natoľko, aby bolo možné v konaní pred súdom vyniesť spravodlivé rozhodnutie. Ak prokurátor takéto množstvo dôkazov nemá, malo by už v prípravnom konaní dôjsť k inému rozhodnutiu, ako k podaniu obžaloby alebo podaniu návrhu na schválenie dohody o vine a treste. Súčasná podoba § 215 ods. 1 Trestného poriadku však neumožňuje prokurátorovi zastaviť trestné stíhanie, ak nemá dostatočné dôkazy o nevine obvineného. Prokurátor môže zastaviť trestné stíhanie, len ak je nepochybné, že sa skutok nestal, že nie je trestným činom

¹¹ HUSÁR, E. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava : Iura Edition, 2003, s. 41.

alebo že ho nespáchal obvinený. Prokurátor teda aj pri pochybnostiach o vine obvineného musí podať obžalobu. Táto právna úprava vyplýva z ústavného princípu, podľa ktorého o vine a treste rozhodujú iba súdy. To znamená, že ak na základe výsledkov dokazovania vykonaného v prípravnom konaní nemožno bez dôvodnej pochybnosti dospieť k záveru, že sa skutok nestal, respektíve že ho nespáchal obvinený, musí prokurátor podať obžalobu a umožniť tak súdu realizovať jeho ústavné poslanie.¹²

V súvislosti s touto zásadou sa treba zároveň zamyslieť nad tým, čo zákonodarca myslí pod pojmom „bez dôvodných pochybností“. Tento pojem nie je bližšie vysvetlený v slovenskom Trestnom poriadku. Pojem „dôvodná pochybnosť“ možno chápať ako takú pochybnosť, ktorá „*po starostlivom, objektívnom a nestrannom zhodnotení všetkých dostupných dôkazov by spôsobila, že sudca by nemohol povedať, že uvedená skutočnosť naplňujúca znaky trestného činu sa stala, a že by teda nemohol povedať, že získal ustálené presvedčenie o vine obžalovaného*“.¹³ Zistenie skutkového stavu bez dôvodných pochybností zahŕňa nielen pochybnosti o zistení skutkového stavu, ale zároveň „*pochybnosti o možnosti obstarania a vykonania ďalších dôkazov, ktoré by tento skutkový stav, respektíve vykonané dokazovanie zmenili*“.¹⁴ Táto zásada vyžaduje vnútorné presvedčenie orgánu činného v trestnom konaní a súdu o vine obvineného. Rozhodnúť o vine a odsúdiť obvineného možno len vtedy, ak nenastanú racionálne pochybnosti o skutočnostiach zakladajúcich jeho vinu. Ak sa objavia pochybnosti o podstatných okolnostiach prípadu, je potrebné vysloviť oslobodzujúci rozsudok. Vzhľadom na skutočnosť, že možnosť omylu sa nikdy nedá vylúčiť a úplnú istotu nebude mať sudca nikdy, tieto pochybnosti musia byť odôvodnené a sudca musí pri vyhotovení rozsudku zdôvodniť a vysvetliť na akom základe rozhodol oslobodzujúcim rozsudkom (§ 168 ods. 1 Trestného poriadku). Zistením skutkového stavu bez dôvodných pochybností sa snažil zákonodarca preklenúť priestor medzi istotou o vine obvineného a pravdepodobnosťou jeho viny.¹⁵

5. In dubio pro reo

Zásada v pochybnostiach v prospech obvineného (*in dubio pro reo*) nie je výslovne uvedená v ustanovení § 2 Trestného poriadku medzi základnými zásadami trestného konania, avšak uvedená zásada sa odvodzuje od viacerých iných základných zásad, akými sú zásada prezumpcie neviny uvedenej v § 2 ods. 4 Trestného poriadku a zásada zistenia skutkového stavu, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti uvedenej v § 2 ods. 10 Trestného poriadku. Podstata zásady *in dubio pro reo* spočíva v tom, že ak sú adekvátne pochybnosti, či existuje nejaká skutková okolnosť, ktorá svedčí v neprospech obvineného, na takúto hypotetickú skutočnosť sa neprihliada. Ak však sú pochybnosti, či existuje

¹² ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 2 vyd. Šamorín : Heuréka, 2012, s. 70.

¹³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. vyd. Praha : C. H. Beck. 2007. s. 148 – 149.

¹⁴ MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava : Iura Edition, 2006, s. 39.

¹⁵ BLAŽEK, R. Rekodifikácia Trestného poriadku – zmeny v zásadách dokazovania. In *Justičná revue – časopis pre právnu prax*. Roč. 59, 2007, č. 5, s. 621.

nejaká skutková okolnosť, ktorá svedčí v prospech obvineného, prezumuje sa existencia tejto skutkovej okolnosti, a to až do času, kým pochybnosti o jej existencii nenadobudnú dôvodnosť. V prípade, ak počas trestného konania tieto pochybnosti nenadobudnú dôvodnosť, existencia tejto skutkovej okolnosti sa potom považuje za fakt. Zásada *in dubio pro reo* má logický základ a je postavená na predpoklade, že v právnom štáte musí byť vina skutočne dokázaná silou dôkazov a argumentov, a nie silou policajnej či súdnej inštitúcie. Avšak možno konštatovať, že problémom zostáva, že aj v demokratickej spoločnosti nachádzame značné penzum odsudzujúcich rozsudkov, ktoré vo svojich odôvodneniach obsahujú iba tzv. suché fakty bez prepojenia hlbších súvislostí a argumentácie. Preto je úlohou každého právnik a pôsobiaceho v tejto sfére, aby takéto nezdôvodnené rozhodnutia zmizli z rozhodovacej činnosti súdov, ale aj orgánov činných v trestnom konaní.

Dokazovanie ako proces, predstavuje zložitý celok, v ktorom sa v plnej miere prejavuje prepletenie vzájomného pôsobenia jednotlivých zásad dokazovania. Aj vďaka tomu si dokazovanie udržiava formu prísne logického postupu. Vzhľadom na to vyvstáva názor, že v právnom štáte nie je možné pripustiť, aby sa z dokazovania v trestnom konaní stala intuitívna, dezorganizovaná a chybová činnosť.

6. Zásada bezprostrednosti a ústnosti

Zásada bezprostrednosti je vyjadrená v ustanovení § 2 ods. 19 Trestného poriadku, podľa ktorého pri rozhodovaní na hlavnom pojednávaní, na verejnom zasadnutí alebo na neverejnom zasadnutí smie súd prihliadnuť len na tie dôkazy, ktoré boli v tomto konaní vykonané, ak zákon neustanovuje inak.

Zásada bezprostrednosti vyžaduje, aby sa súd osobne oboznámil so všetkými dôkazmi, ktoré sú predpokladom na súdne rozhodnutie, a zároveň vylučuje, aby bolo možné prihliadať na tie dôkazy, ktoré neboli vykonané v rámci súdneho konania. To znamená, že súd má rozhodovať na základe pred ním vykonaných dôkazov a môže pri svojom rozhodnutí prihliadnuť len na skutočnosti, ktoré boli prebraté podľa § 278 ods. 2 Trestného poriadku. Členovia senátu, ako aj samosudca sa na hlavnom pojednávaní alebo verejnom zasadnutí osobne oboznamujú s dôkazmi, ktoré sú vykonané priamo, ústne a bezprostredne v konaní pred súdom, z tohto dôvodu zásada bezprostrednosti úzko súvisí so zásadou ústnosti. Súdom by nemal prihliadať na dôkazy, ktoré neboli bezprostredne pred ním ústne vykonané. Súdom môže rozhodnúť len na základe dôkazov, ktoré sa vykonali predpísaným spôsobom v tejto veci. Avšak zásada bezprostrednosti platí len na hlavnom pojednávaní, nie na verejnom zasadnutí, na ktorom sa rozhoduje o návrhu na schválenie dohody o vine a treste v zmysle § 278 ods. 2 a § 297 Trestného poriadku.

Zo zásady bezprostrednosti však existujú aj výnimky, pretože samotné ustanovenie §2 ods. 19 Trestného poriadku uvádza, že ak zákon neustanovuje inak. Takéto výnimky priamo predpokladá:

- odsúdenie na podklade vyhlásenia obžalovaného podľa § 257 ods. 1 písm. b) a c) Trestného poriadku;

- podanie obžaloby po konaní o dohode o vine a treste podľa § 232 ods. 4 alebo 5 Trestného poriadku;
- konanie o dohode o vine a treste podľa § 232 Trestného poriadku.

Zásada ústnosti, ktorá je tiež vyjadrená v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej Republiky, je vyjadrená v ustanovení § 2 ods. 18 Trestného poriadku, podľa ktorého konanie pred súdom je ústne, výnimky ustanovuje tento zákon. Dokazovanie riadi súd, ktorý však výsluch obžalovaného, svedkov, poškodeného a znalcov spravidla ponecháva stranám, najprv tej, ktorá dôkaz navrhla či obstarala.

„Zásada ústnosti sa považuje za pôvodnú, osvedčenú zásadu a nadväzuje na zásadu verejnosti a bezprostrednosti. Zásada ústnosti tiež zahŕňa skutočnosť, že súd rozhoduje na základe ústne prednesených dôkazov a ústneho prednesu strán quod non est in foro, non ist in mundo (čo sa pred súdom nedokázalo, to neexistuje).“¹⁶

Konanie pred súdom musí byť teda ústne, to znamená, že výsluchy osôb pred súdom sa vykonávajú tak, že strany, respektíve súd osoby osobne vypočujú. Ide najmä o výsluch obžalovaného, poškodeného, svedkov, znalcov. V súlade so zavedením prvkov kontradiktórnosti sa zásada ústnosti doplnila v tom zmysle, že súd spravidla vykonanie dôkazných prostriedkov prenecháva stranám. Najprv tej, ktorá dôkaz obstarala, či navrhla (prokurátor, obžalovaný, respektíve jeho obhajca). Dokazovanie však riadi súd (predseda senátu), ktorý má možnosť do dokazovania aktívne zasahovať. Súd ústnou formou komunikuje so stranami a s ostatnými osobami zúčastnenými na súdnom konaní, rozsudok sa vyhlasuje ústne, listiny, ktorými sa vykonáva dôkaz na hlavnom pojednávaní, respektíve verejnom zasadnutí, sa vykonávajú ústne (prečítajú sa) a zvukový, obrazový alebo obrazovo-zvukový záznam sa vykoná na technickom zariadení. Protikladom zásady ústnosti je zásada písomnosti, podľa ktorej sa rozhoduje na základe spisov. Uvedená zásada sa uplatňovala v inkvizíčnom procese, zásada ústnosti je príznačná pre akuzačný proces.

Zo zásady ústnosti pripúšťa zákon niekoľko výnimiek, t. j. za splnenia zákonom predpokladaných podmienok môže nastať, že:

- zápisnica o skoršej výpovedi obžalovaného sa prečíta v zmysle § 258 ods. 4 Trestného poriadku;
- zápisnica o výpovedi svedka sa prečíta v zmysle § 263 ods. 1 a § 263 ods. 3 Trestného poriadku, v prípade osoby mladšej ako 15 rokov v zmysle § 135 ods. 2 Trestného poriadku;
- zápisnica o výsluchu znalca alebo jeho písomný znalecký posudok sa prečíta v zmysle § 268 ods. 2 Trestného poriadku;
- vydanie trestného rozkazu v zmysle § 353 ods. 1 Trestného poriadku.

7. Zásada prezumpcie nevinyl

Prezumpcia nevinyl patrí k všeobecne známej zásade trestného konania a je základným kameňom trestného práva liberálne demokratického štátu v západnom poňatí civil-

¹⁶ HROMÁDKOVÁ, L. *Trestný poriadok s komentárom*. Žilina : Eurokódex, Poradca podnikateľa, 2014, s. 15.

lizácie. Táto zásada sa ako právna domnienka uplatňuje spravidla v trestnom a priestupkovom konaní, kde sa na obvineného nazerá ako na nevinného, ak o jeho vine nie je právoplatne rozhodnuté. Zásada prezumpcie neviny je okrem iného zakotvená na ústavnoprávnej úrovni v článku 40 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd ako jeden z prvkov práva na spravodlivý proces: „Každý, proti ktorému je vedené trestné konanie, je považovaný za nevinného, pokiaľ právoplatným odsudzujúcim rozsudkom súdu nebola jeho vina vyslovená.“ Táto zásada sa potom ďalej premieta do Trestného poriadku, pretože sa prelína všetkými štádiami trestného konania. Ustanovenie § 2 ods. 4 Trestného poriadku upravuje, že „každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu“.

Podobné ustanovenie nájdeme aj na medzinárodnej úrovni vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv: „Každý, kto je obvinený z trestného činu, považuje sa za nevinného, dokiaľ nie je zákonným postupom preukázaná jeho vina vo verejnom konaní, v ktorom mu boli zaručené všetky možnosti obhajoby.“ Na regionálnej úrovni je upravená v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd ako „každý, kto je obvinený z trestného činu, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom.“

Posilneniu niektorých aspektov prezumpcie neviny sa venuje aj smernica európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016. Smernica zjednocuje zaručenie nevyhnutných opatrení k zaisteniu nasledujúceho: „aby do doby, do ktorej bola podozrivej alebo obvinenej osobe preukázaná vina zákonným spôsobom, nebola táto osoba vo verejných prehláseniach orgánov verejnej moci a súdnych rozhodnutiach iných než o vine označovaná za vinnú. Tým nie sú dotknuté úkony vykonávané v rámci trestného stíhania, ktorých účelom je preukázať vinu podozrivej alebo obvinenej osoby, ani predbežné rozhodnutia procesnej povahy, ktoré prijali súdne alebo iné príslušné orgány a ktoré sú založené na podozrení či na usvedčujúcich dôkazoch.“

Inak povedané, obvinený má právo, aby s ním bolo zaobchádzané ako s ktoroukoľvek inou osobou. Aby nebola znižovaná jeho hodnota, naopak, bola chránená jeho česť a dobrá povesť. Zásada teda nabáda k vyhýbaniu sa predsudkom voči osobe, proti ktorej je vedené trestné konanie. Zo samotnej skutočnosti, že je napríklad proti osobe začaté trestné stíhanie, nemožno v žiadnom prípade predpokladať jej vinu. Aj napriek tomu však nájdeme v praxi mnohé prípady, keď k tomuto „odsúdeniu“ zo strany spoločnosti dochádza, aj keď trestné konanie ešte len prebieha a absentuje právoplatný odsudzujúci rozsudok zo strany súdu.

8. Prezumpcia neviny a sloboda prejavu

Slobodu prejavu, právo na informácie a ďalšie ústavné práva a slobody sú upravené v Listine základných práv a slobôd. Ubrániť sa týmto predsudkom voči obvineným je v dnešnej dobe o to zložitejšie aj s vzhľadom na ľahší prístup k informáciám. Vďaka internetu má prakticky ktokoľvek trvalý prístup k informáciám, a to, žiaľ, aj v súvislosti s nevhodne medializovanými trestnými kauzami. V takých prípadoch sa so zásadou prezumpcie neviny stretáva princíp slobody prejavu a právo na informácie.

Trestný poriadok sa rovnako snaží predísť tomuto stretu dvoch ústavných zásad. Trestný poriadok stanovuje výslovnú povinnosť rešpektovať zásadu prezumpcie nevinu, a to aj pri poskytovaní informácií o trestných konaniach v oznamovacích prostriedkoch. Napríklad v priebehu prípravného konania sa nesmú zverejňovať informácie, ktoré by umožnili zistiť totožnosť osoby, proti ktorej je konanie vedené, alebo osoby svedka, poškodeného či zúčastnenej osoby. Výnimkou, keď sa tieto informácie zverejňujú, je napríklad pátranie po zmiznutých osobách. Zvýšenú ochranu v oblasti zverejňovania informácií potom požívajú mladiství.

9. Vplyv prezumpcie nevinu na rôzne oblasti trestného konania

Ako už bolo uvedené, zásada prezumpcie nevinu sa prelína celým trestným konaním. Z uvedeného dôvodu zasahuje do rôznych oblastí.

a) *oblasť dokazovania*

V oblasti dokazovania sa prezumpcia nevinu prejavuje najmä tým, že vina musí byť obvinenému preukázaná len zákonnými prostriedkami. Ďalej, že obvinený nie je povinný preukazovať svoju nevinu.

Dokazovanie je tak predovšetkým úlohou orgánov činných v trestnom konaní, ktoré musia preukázať všetky skutočnosti potrebné pre rozhodnutie o vine. Obvinený nesmie byť žiadnym spôsobom k výpovedi či dokonca k priznaniu donútený. Na riadny priebeh celého trestného konania v súlade so zákonom dozerá aj obhajca. Preto je vhodné si ho zvoliť aj vo všetkých ostatných prípadoch nepodliehajúcich nutnej obhajobe. Je dôležité podotknúť, že orgány činné v trestnom konaní by mali zisťovať a preverovať nielen tie skutočnosti, ktoré nasvedčujú vine obvineného, ale aj skutočnosti preukazujúcu jeho nevinu. Zároveň aj sám obvinený má právo uvádzať zásadné skutočnosti pre svoju obhajobu. Nikdy mu však jeho „mlčanie“, t. j. pasivita v priebehu trestného konania, nemôže byť priťažujúca. Vina obvineného musí byť preukázaná nepochybne, inak nemožno vyniesť odsudzujúci rozsudok.

b) *oblasť rozhodovania orgánov činných v trestnom konaní*

Oblasť dokazovania nadväzuje na skutočnosť, že vina obvineného musí byť preukázaná nepochybne. To rovnako znamená, že pokiaľ po vykonaní všetkých dostupných dôkazov zostanú pochybnosti o vine obvineného a nepodari sa tieto pochybnosti rozptýliť ani ďalším dokazovaním, potom súd nesmie vyniesť iný rozsudok než oslobodzujúci. Všeobecne teda vina musí byť preukázaná bezpečne a bez pochybností, zatiaľ čo svoju nevinu obvinený preukazovať nemusí. Je zrejmé, že taká situácia prospieva obvinenému, pretože z nej skrátené vyplýva pravidlo „v pochybnostiach v prospech obvineného“. Toto pravidlo je rovnako známe ako zásada „*in dubio pro reo*“.

c) *zaobchádzanie s obvineným*

V priebehu celého konania sú povinné orgány činné v trestnom konaní konať voči obvinenému neustranne a nezaújato. Majú povinnosť objasňovať skutočnosti nielen v neprospech, ale aj v prospech obvineného. Rovnako sú povinné voliť prostriedky a postupy síce nevyhnutné k úspešnému vykonaniu trestného konania, ale zároveň čo najmenej zaťažujúce osobu obvineného. Aj v prípadoch, keď sa obvinený k činu prizná, sú tieto orgány povinné preskúmať všetky podstatné okolnosti prípadu. Nemôžu jednoducho „prijať“ priznanie a celú vec na základe toho uzavrieť.

Výnimkou z prezumpcie nevinoty je tzv. inštitút dohody o vine a treste. V prípade dohody o vine a treste sa nevyžaduje priznanie „viny“, ale postačuje len vyhlásenie, že daný skutok, pre ktorý je obvinený stíhaný, spáchal. Nedochádza teda k preukazovaniu a následnému vysloveniu viny. Aj napriek tomu, po schválení dohody o vine a treste odsudzujúcim rozsudkom zo strany súdu, len čo nadobudne právnu moc, odpadá prezumpcia nevinoty.

Inak povedané, vyslovenie viny a vyhlásenie o spáchaní skutku nie sú totožné pojmy. S ohľadom na uvedené môže byť časť názvu tohto inštitútu, „dohoda o vine“ pre laika veľmi máťúca. K žiadnemu priznaniu viny zo strany obvineného prostredníctvom dohody v skutočnosti totiž nedochádza.

10. Otázky nad aplikačným poňatím prezumpcie nevinoty

Je zrejmé, že zásada prezumpcie nevinoty má silné postavenie ako vo vnútroštátnych, tak medzinárodných prameňoch práva. Prezumpcia nevinoty existenčne súvisí s dôkazným bremenom pri preukazovaní viny obvinenému (respektíve obžalovanému), ktorá v plnej miere leží na orgánoch činných v trestnom konaní. Obvineného nezaťažuje žiadna povinnosť čokoľvek v konaní dokazovať. Vina musí byť obvinenému naopak preukázaná do takej miery, že nemožno pochybovať o tom, že by uvedený protiprávny čin spáchal niekto iný. Výklad uvedenej zásady je veľmi jednoduchý na pochopenie, ďaleko zložitejšie je v aplikačnej praxi túto zásadu dosiahnuť.

Orgány činné v trestnom konaní v mnohých prípadoch venujú veľké množstvo času skôr argumentácii týkajúcej sa toho, ako by sa skutok mohol odohrať, a napasovaním všetkých dostupných dôkazov na daný skutok, než kritickému vyhodnoteniu argumentov a dôvodov, prečo by mal byť obžalovaný vinný a pripustenie toho, že tu môže byť aj šanca, že je obžalovaný skutočne nevinný.

Jeden z najvýraznejších prípadov porušenia princípu prezumpcie nevinoty sa prejavuje napríklad pri hodnotení a pričítaní skutkov, ktoré majú rovnaký *modus operandi*, t. j. keď napríklad ide o krádež vecí z osobného automobilu po tom, čo páchateľ rozbil okno, alebo o krádeže osobných bicyklov prekonaním bezpečnostného zámku, keď sú páchatelia odsúdení nielen za preukázaný čin, pri ktorom je ich vina preukázaná napríklad

priamym dôkazom (záznam z bezpečnostnej kamery), ale tiež za všetky ďalšie skutky krádežou s rovnakým modus operandi z podobného miesta a podobného času, ku ktorým nie sú ďalšie dôkazy. V tomto potom spočíva práca obhajcu, aby sa proti takým postupom bránil aj na odvolacích súdoch.

Pri každom rozhodnutí by preto mal súd prihliadať na obžalovaného perspektívou dôvodných pochybností a pýtať sa, mohlo to byť aj inak? Respektíve tieto otázky má za úlohu klásť obhajca o to viac, o čo viac sa pomyselne presunulo aplikačnou súdnou praxou dôkazné bremeno obžaloby k obrátenému dôkaznému bremenu obhajoby.

Záver

Možno konštatovať, že aj napriek skutočnosti, že práve základné zásady trestného konania garantujú práva subjektov trestného konania, existujú prípady, v ktorých limitujú uplatňovanie ich oprávnení. Riešenie načrtnutých problémov nie je krátkodobou záležitosťou a závisí taktiež od vôle zákonodarcu. Presumpcia nevinu je jednou z najdôležitejších zásad trestného konania. Prejavuje sa hneď v niekoľkých oblastiach, najzreteľnejšie a najvýznamnejšie v oblasti dokazovania. Aj napriek tomu nie je presumpcia nevinu zásadou absolútnou a môže dochádzať k jej porovnávaniam najmä s princípom slobody prejavu a právom na informácie. Určenie hranice medzi tými ústavnými zásadami je bezpochyby jedným zo súčasných problémov modernej spoločnosti, ich určitú úpravu obsahuje aj Trestný poriadok. Výnimkou z presumpcie nevinu je potom inštitút dohody o vine a treste, pretože po právoplatnom rozsudku súdu odpadá presumpcia nevinu, aj keď nebola preukázaná ani priznaná vina samotným obvineným.

Základnou úlohou trestného konania je uplatňovanie účelu Trestného poriadku a s ním korešpondujúce pôsobenie pri upevňovaní zákonnosti, uskutočňovanie výchovy občanov v duchu dôsledného zachovávanía zákonov a pravidiel občianskeho spolužitia a čestného plnenia povinností voči sebe navzájom, voči štátu a spoločnosti a preventívne pôsobenie. Tento cieľ je možné naplniť len v tom prípade, že trestné konanie bude podriadené určitým vyšším princípom a pravidlám, ktoré sa budú prierezovo aplikovať počas trestného konania a v súlade, s ktorými budú všetky ostatné ustanovenia upravujúce trestné konanie. Hovoríme o nich ako o tzv. základných zásadách trestného konania, ktoré sa chápu ako pramene, východiskové body nielen trestného konania, ale aj trestného práva procesného ako celku.

Literatúra

- BLAŽEK, R. Rekodifikácia Trestného poriadku – zmeny v zásadách dokazovania. In *Justičná revue*. Roč. 59, 2007, č. 5, s. 613. 621 ISSN 1335-6461
- BURDA, E. Nezákonne získaný dôkaz v prospech obvineného. In *Teoretické a praktické problémy dokazovania*. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej 15. decembra 2008. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008, 304 s. ISBN 9788089363223
- ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 2 vyd. Šamorín : Heuréka, 2012, 864 s. ISBN 9788089122769

- ČENTĚŠ, J., VOJTUŠ, F. Efektivnosť práva a prístupy k jej skúmaniu. In ČENTĚŠ a kol. *Efektivnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 62 – 73. ISBN 978-80-7160-577-5
- FENIK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2019, 952 s. ISBN 9788075983060
- FRYŠTÁK, M. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2019, 124 s. ISBN 978-80-7598-385-5
- HROMÁDKOVÁ, L. *Trestný poriadok s komentárom*. Žilina : Eurokódex Poradca podnikateľa, 2014, 288 s. ISBN 9788089213962
- HUSÁR, E. *Trestné právo procesné*. 3. preprac. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2003, 298 s. ISBN 8089047572
- IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. 2 dopl. a preprac. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2010, 1049 s. ISBN 9788080783099
- JELÍNEK, J. 2007. *Trestní právo procesní*. 5. aktual. a dopl. vyd. Praha : Linde, 752 s. ISBN 8072016415
- MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok – stručný komentár*. Bratislava : Iura Edition, 2006, 1392 s. ISBN 9788080783693
- MOZNER F. a kol. Spoločné vyhlásenie – zákonnosť a efektívnosť trestného konania. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/detail-aktuality/back_to_page/pravnicka-fakulta-uk/article/zakonnost-a-efektivita-trestneho-konania-s-dorazom-na-pripravne-konanie-spolocne-vyhlase/ [30. 6. 2022]
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva: Trestní právo procesní*. 3. přeprac. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007, 116 s. ISBN 8071795728
- ŠÁMAL, P. *Trestní řád. Komentář*. 6. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. 3014 s. ISBN 978-80-7400-043-0